

Etusivu>Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö>Kansallinen lainsäädäntö

Kansallinen lainsäädäntö

Suomi

Tällä sivustolla on tietoa Suomen oikeusjärjestelmästä.

Oikeuslähteet

Oikeuslähteillä tarkoitetaan niitä lähteitä, joista oikeussäännöt ovat löydettävissä. Suomessa osa oikeuslähteistä on kansallisia ja osan alkuperä on kansainvälinen. Lähteet voivat olla kirjoitettuja tai kirjoittamattomia. Seuraavassa esitetään yhteenveto Suomen oikeuslähteistä.

Oikeudellisten välineiden lajit

Kansalliset oikeuslähteet

Kansallisista oikeuslähteistä keskeisin on kirjoitettu laki. Laki on tässä ymmärrettävä laajasti siten, että se käsittää perustuslain, tavalliset lait eli eduskuntalait, tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriön asetukset sekä alempien viranomaisten antamat oikeussäännöt. Asetuksia ja alempien viranomaisten oikeussääntöjä voidaan antaa vain perustuslaissa tai tavallisessa laissa olevan valtuutuksen perusteella. Valtuutuksessa nimetään yleensä mainittujen normien antamiseen oikeutettu valtioelin tai viranomainen.

Jos kirjoitettua lakia ei ole, oikeuslähteenä on oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 11 §:n mukaan maan tapa. Edellytyksenä maan tavan velvoittavuudelle on, että se ei ole kohtuuton. Säännös maan tavasta on varsin vanha, ja itse käsitettä on vaikea määritellä tarkasti. Maan tavalla tarkoitetaan nykyään lähinnä eräitä vakiintuneita käytäntöjä, joita esiintyy esimerkiksi kaupankäynnissä. Koska kirjoitettuun lakiin perustuva sääntely on nykyään varsin kattavaa, maan tavalla on vain suhteellisen harvoin merkitystä oikeuslähteenä. Tietyillä oikeudenoilla, kuten sopimusoikeudessa, tavanomaisella oikeudella on kuitenkin vielä varsin vahva asema.

Oikeuslähteitä ovat myös lainvalmistelutyöt ja tuomioistuinratkaisut. Lainvalmistelutyöt antavat tietoa lainsäätäjän tarkoituksesta, ja niitä käytetään sen vuoksi lainsäädännön tulkinnaissa. Tuomioistuinratkaisuista ovat oikeuslähteinä tärkeimpiä ylimpien tuomioistuinten eli korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut. Näiden tuomioistuinten ratkaisuja kutsutaan ennakkopäätöksiksi. Vaikka ennakkopäätökset eivät ole oikeudellisesti sitovia, on niillä tosiasiaassa varsin suuri merkitys. Myös muiden kuin ylimpien tuomioistuinten ratkaisuilla voi olla merkitystä oikeuslähteinä. Tilanteissa, joissa alemman tuomioistuimen ratkaisu asiassa jää lopulliseksi, voi alempien tuomioistuinten oikeuskäytännöllä olla käytännössä suuri merkitys.

Kansallisiin oikeuslähteisiin kuuluvat myös oikeustiede, yleiset oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit. Oikeustieteen nimenomaisena tehtävänä on oikeusjärjestelmän sisällön tutkiminen eli oikeussäännösten tulkinta ja systematisointi, minkä vuoksi sekin on merkittävä oikeuslähteiden joukossa. Myös yleisillä oikeusperiaatteilla ja reaalisilla argumenteilla voi olla merkitystä oikeuslähteinä. Niiden asema oikeuslähteiden hierarkiassa on kuitenkin heikompi kuin niitä ennen mainittujen oikeuslähteiden, kuten jäljempänä esitetään.

Kansainväliset oikeuslähteet ja Euroopan unionin oikeus

Kansainväliset sopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, joihin Suomi on sitoutunut, ovat Suomessa velvoittavia oikeuslähteitä. Myös näitä sopimuksia soveltavien kansainvälisten instanssien käytännöllä on merkitystä oikeuslähteenä. Esimerkkinä tähän ryhmään kuuluvista oikeuslähteistä on Euroopan ihmisoikeussopimus, jota tulkittaessa käytetään oikeuslähteenä myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä.

Euroopan unionin jäsenenä Suomea velvoittavat myös EU:n asetukset ja direktiivit. Ne ovat Euroopan unionin säädöksistä tärkeimpiä. Asetuksia sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa, kun taas direktiivit on pantava täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä. Täytäntöönpanosäädösten esitöillä voi siten myös olla merkitystä EU:n lainsäädännön tulkinnaissa, vaikka niillä onkin paljon vähäisempi merkitys kuin kansallisen lainsäädännön esitöillä.

Muut EU:n sääntelyvälineet velvoittavat Suomea siinä missä muitakin jäsenvaltioita. Myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisuilla on merkitystä oikeuslähteenä, koska ne ovat osa yhteisön säännöstöä.

Normihierarkia

Suomessa kansalliset oikeuslähteet jaetaan tavallisesti vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat laki ja maan tapa. Nämä oikeuslähteet ovat siten ylimpänä normihierarkiassa. Niiden soveltaminen kuuluu lainvalvontaviranomaisten virkavelvollisuuksiin, ja niiden sivuuttaminen katsotaan virkavirheeksi. Lainsäädännön hierarkia on seuraavanlainen:

perustuslaki

tavalliset lait eli eduskuntalait

tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriön asetukset

alempiin viranomaisten antamat oikeussäännöt.

Heikosti velvoittavia eli seuraavaksi alemman hierarkiataason oikeuslähteitä ovat lainvalmistelutyöt ja tuomioistuinratkaisut. Näiden lähteiden sivuuttamisesta ei seuraa virkavirhesanktiota lakia soveltavalle viranomaiselle, mutta todennäköisyys, että ratkaisuun haetaan muutosta ylemmässä oikeusasteessa, kasvaa. Sallittujen oikeuslähteiden ryhmään puolestaan kuuluvat oikeustiede, yleiset oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit. Sallitut oikeuslähteet eivät ole velvoittavia mutta tarjoavat lisätukea argumenteille ja vahvistavat sitä kautta ratkaisun perustelua.

Kansainväliset sopimukset ovat Suomessa voimassa sen tasoisina säädöksiä kuin ne on valtiosisäisesti saatettu voimaan. Jos siis kansainvälinen sopimus on saatettu voimaan lailla, ovat sen määräykset voimassa Suomessa lain tasoisina. Jos kansainvälinen velvoite on taas saatettu voimaan asetuksella, ovat sen määräykset voimassa asetuksen tasoisina. Voimaansaattamissäädökset rinnastuvat siis samantasoihin kansallisiin säädöksiin.

Toimielinjärjestelmä

Oikeussääntöjen antamisesta vastaavat toimielimet

Suomessa lainsäädäntövalta kuuluu Suomen perustuslain mukaan eduskunnalle. Eduskunta säätää kaikki tavalliset lait ja päättää myös perustuslain muuttamisesta. Eduskunnan säätämällä tavallisella lailla voidaan valtuuttaa myös tietyt muut viranomaiset antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista. Asetuksia voivat tällaisen valtuutuksen nojalla antaa tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto. Myös alempi viranomainen voidaan tietäen edellytyksin lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista. Nämä edellytykset ovat, että valtuutuksen antamiseen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä ja että asiasta ei ole säädettävä lailla tai asetuksella sääntelyn asiallisen merkityksen vuoksi. Valtuutuksen on myös oltava soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu. Toimivalta yleisesti velvoittavien oikeussääntöjen antamiseen on yksinomaan edellä mainituilla tahoilla.

Säättämismenettely

Oikeussääntöjen säätämismenettely ja voimaantulo

Lain säätäminen tulee eduskunnassa vireille hallituksen esityksellä tai kansanedustajan lakialoitteella. Hallituksen esitykset valmistellaan ministeriöissä, minkä jälkeen ne käsitellään valtioneuvoston yleisistunnossa. Hallituksen esityksen antamisesta eduskunnalle päätetään tämän jälkeen tasavallan presidentin esittelystä.

Eduskunnassa hallituksen esitys otetaan ensin lähetekeskusteluun, minkä jälkeen se lähetetään käsiteltäväksi johonkin eduskunnan valiokunnista. Valiokunta laatii asiantuntijoita kuultuaan mietinnön hallituksen esityksestä. Sen jälkeen asia palaa eduskunnan täysistuntoon, jossa siitä keskustellaan valiokunnan mietinnön pohjalta. Lakiehdotuksen hyväksymisestä päätetään eduskunnan täysistunnossa kahdessa käsittelyssä. Eduskunta voi hyväksyä lakiehdotuksen muuttamattomana, muuttaa sitä tai hylätä sen. Lopullinen päätösvalta lain kohtalosta on siis eduskunnalla. Tavalliset lait hyväksytään eduskunnassa yksinkertaisella enemmistöllä, mutta perustuslain muuttamiseen tarvitaan määräenemmistö.

Kun eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen, se toimitetaan tasavallan presidentille vahvistettavaksi. Laki tulee voimaan voimaantulosäännöksessä säädettyä ajankohtana, ei kuitenkaan, ennen kuin laki on julkaistu Suomen säädöskokoelmassa.

Sekä tasavallan presidentin, valtioneuvoston että ministeriön asetukset valmistellaan siinä ministeriössä, jonka toimialaan asia kuuluu. Tasavallan presidentin asetusten antamisesta päättää presidentti valtioneuvoston esittelystä. Valtioneuvoston asetusten antamisesta päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa, ja ministeriön asetusten antamisesta päättää asianomainen ministeri. Kaikki asetukset julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Asetukset tulevat voimaan niissä säädettyä ajankohtana, ei kuitenkaan ennen, kuin asetus on julkaistu Suomen säädöskokoelmassa.

Alempien viranomaisten antamat oikeussäännöt, jotka käytännössä ovat yleensä päätöksiä tai määräyksiä, valmistelee asianomainen viranomainen, joka myös päättää niiden hyväksymisestä. Alempien viranomaisten antamat määräykset tulevat voimaan niissä määrättyä ajankohtana. Ne julkaistaan asianomaisen viranomaisen määräyskokoelmassa.

Oikeudelliset tietokannat

Finlex

Finlex on säädöstietopankki, jossa on yli kolmekymmentä tietokantaa. Finlexin lainsäädäntö-osio koostuu kuudesta tietokannasta. Siihen kuuluu muun muassa:

Suomen lakien ja asetusten käännosten tietokanta, joka sisältää eduskuntalakien (pääasiassa englanninkielisiä) käännoksiä lakien ja asetusten ajantasaiset (suomen- ja ruotsinkieliset) tekstit säädösmuutosten tietokanta, josta saa tietoa lain tai asetuksen muutoksista saamenkieliset lait ja asetukset.

Suomen lakien ja asetusten (pääasiassa englanninkieliset) käännot ovat yhdessä tietokannassa. Lakien ja asetusten alkuperäiset tekstit ovat erillisissä tietokannoissa. Uusimmat säädökset ovat sähköisessä Suomen säädöskokoelmassa.

Finlexin oikeuskäytäntö-osio sisältää yli kymmenen tietokantaa. Niissä on korkeimman oikeuden antamia ennakkopäätöksiä sekä korkeimman hallinto-oikeuden, hovioikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten ratkaisuja.

Muissa Finlexin tietokannoissa on muun muassa valtiosopimuksia, viranomaisten päätösaineistoja ja hallituksen esityksiä.

Tietokanta on **maksuton**.

Muita tietokantoja

Suomessa on Finlexin lisäksi myös muita tietokantoja, jotka sisältävät lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, hallituksen esityksiä ja oikeuskirjallisuutta.

Tietokannat **Edilex** ja **Suomen laki** tarjoavat kattavia sähköisiä lakitietopalveluja. Sekä Edilex että Suomen laki sisältävät kansallisen lainsäädännön, oikeuskäytännön ja muun materiaalin tietokantoja. Valtaosa palveluista on maksullisia ja edellyttää tilaamista. Kolmas kaupallinen lakitietopalvelu Suomessa on WSOYPro. Myös sen materiaaleista suurin osa on yksinomaan palvelun tilaajien saatavilla.

Päivitetty viimeksi: 02/02/2021

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännot on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännoissa. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.